

оретичному обґрунтуванні. Безсумнівна позитивна риса монографії – яскраві приклади, що посвідчують високий рівень індивідуальної та загальної майстерності українських авторів ХХ ст.

Завершальний шостий розділ «Сугестія і асоціативність: формат взаємодії, дискурс гармонії» наповнений зразками віршостилістичного аналізу. Зазначається, що «У ХХ ст. у деяких літературах, і в українській зокрема, стає відчутним утвердження сугестивності за допомогою асоціативних структур» (с. 322).

У «Висновках» підводяться підсумки усієї праці. Головні з них зводяться до такого: «в українській поезії ХХ ст. існує низка художньо довершених зразків сугестивної поетики»; «поглиблене вивчення сугестивної поезії – поезії натяків, умовних образів, багатозначних підтекстів з навіювальними ефектами – стало можливим саме за умов постколоніалізму, коли були відкинуті фальшиві художні доктрини, а літературознавство сповна почало використовувати концепти філософії екзистенціалізму, герменевтики, семіотики, стало повсюдно впроваджувати в практику досліджень синкретизм, на що було накладено табу в пріснопам'ятні часи тоталітаризму»; «перші підсумки аналізу сугестивної поезії, зроблені в цьому дослідженні, покликані пришвидшити появу ще ширших і багатоплановіших досліджень цікавого різновиду української поезії ХХ ст., повніше напрацювання його теоретичної бази» (с. 327) та ін. Можливо, загальні висновки мають дещо абстрагований і певною мірою трафаретний характер, оскільки автор не мав наміру повторювати підсумки, які проводились після кожного підрозділу.

Монографія містить «Додатки», що укомплектовані з колекції перекладознавця Віталія Радчука. Попри те, що були посторінкові посилання, також вміщено «Список використаної літератури». Хоча бібліографічний апарат монографії доволі розлогий (понад чотириста позицій), відчутною є відсутність згадок про дослідження, які з'являлися на західно-європейських і північно-американських теренах. Закінчується монографія іменним покажчиком.

Зрозуміла захопленість автора предметом дослідження іноді привносить емоційні перебільшення в ті чи ті твердження: «Між іншим, поетична сугестія, завдяки своїй музичності і своєрідній образності, може оперувати значно ширшою системою художніх засобів і мати більше художніх якостей, ніж усі види лірики разом узяті» (40). У таких тезах містяться відчутні перебільшення і виправдана пристрасть автора до об'єкта і предмета дослідження.

Монографія А. Гризуна не дає відповіді на всі запитання, пов'язані з вивченням поетичної сугестії. Сумнівно, що завдання автора до такого й зводилось. Можна говорити про необхідність численних доповнень і уточнень до цієї книги. Однак судимо не з того, чого бракує в книзі, а з того, що в ній є. Тому найголовніше – вітчизняне літературознавство отримало дослідження, яке торує шлях у розробці перспективної ділянки вивчення не лише української поезії ХХ ст., але й інших етапів розвитку та інших національних літератур. Неодмінно питання, пов'язані з поетичною сугестією переводитимуться в царину теоретичного осмислення і порівняльного літературознавчого дискурсу.

Ніна Гуйванюк

„УСНА МОВА В НАЦІОНАЛЬНІЙ КУЛЬТУРІ: СТАН, СТАТУС, КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ”

Рец. на кн. : Биби́к С. П. „Усна літературна мова
в українській культурі повсякдення” : монографія
(Ніжин : Аспект-Поліграф 2013. – 589 с. [3 с.]

Монографія Світлани Павлівни Биби́к присвячена актуальній проблемі сучасного українського мовознавства – окресленню основних параметрів усної форми літературної мови з позицій комунікативно-прагматичної лінгвістики, жанрології, лінгвокультурології та функціональної стилістики.

Кожний з п'яти розділів книжки по-різному репрезентує роль усної мови в житті соціуму, професійних груп, в історії формування національного книжно-писемного стандарту.

Так, у першому розділі „Літературна мова в повсякденні соціуму” дослідниця обґрунтовує актуальність підходу до розуміння стилю як форми мовомислення і зосереджує увагу на двох полюсах – повсякденно-практичне та теоретичне, показує їхню взаємодію в культурі повсякдення, коли мовець у спілкуванні почергово актуалізує ті чи ті комунікативно-стильові стереотипи.

Авторка робить акцент на тому, що саме усна розмовна мова в побуті – перша сходинка прилучання мовця до літературної мовної практики у родині. Під впливом дошкільної, шкільної та спеціалізованої вищої освіти, які виформовують та вирівнюють зокрема й норми усної її форми, виробляється різнорівнева літературно-мовна комунікація – повнофункційна, напівповнофункційна, середньолітературна, літературно-фамільярна. Зміст поняття ‘літературна мова’ розкрито з погляду його прагматичного, нормативного та комунікативного наповнення. Це зумовило висновки про те, що усвідомлене соціумом протиставлення повсякденно-побутової та ритуальної культури, повсякденно-практичного та теоретичного типів мовної свідомості як „низького” й „високого” свого часу було покладене в основу стильово-експресивної класифікації жанрів спілкування у літературно-мовній традиції. Повсякденно-практична мовна свідомість – вихідний тип мовної свідомості. Основною формою комунікативної діяльності в повсякденно-побутовій культурі є усна розмовна практика, що реалізується завдяки формотворчій і конструктивній якості ‘усність’ та комплексній виразовій якості ‘розмовність’.

Другий розділ монографії відображає авторське розуміння репрезентації усної мови в національній культурі, що представлено як комунікативно-стильову парадигму «усна мова» – систему різновидів сучасної української усної мови: 1) у повсякденно-побутовій культурі (безпосередні неофіційні побутові: а) нелітературні (діалектний; мішаний (просторічний, суржиковий); жаргонізований); б) літературний (розмовний літературний (розмовно-побутовий стиль)); опосередковані неофіційні побутові: а) телефонний; б) мережевий); 2) у культурі повсякдення (офіційні професійно-виробничі; публічні). з різновидами ‘усна професійно-виробнича мова’. У ретроспекції проаналізовано роль усної комунікації у формуванні різних функціонально-стильових стереотипів у структурі літературної мови.

Новітнім аспектом роботи С. П. Бирик є диференціація мовленнєвої практики у сфері повсякденно-побутової культури (щоденна побутова діяльність представників соціуму, пов’язана з повсякденно-практичним мовомисленням) та у сфері культури повсякдення (здійснювана представниками соціуму професійно-виробнича діяльність у різних сферах суспільного життя (політичний, релігійний, науковий, освітній, економічний, художній тощо)).

Третій розділ роботи присвячений детальному аналізу моделі розмовно-побутового стилю в сучасній літературній мові. При цьому авторка зосереджується на дискусійних питаннях в історіографії розмовно-побутового стилю літературної мови, на диференційних ознаках розмовно-побутового стилю літературної мови, репрезентованих крізь призму усності та розмовності. Скрупульозно вибрано лінгвальні факти для показу лексико-граматичних структурних ознак розмовно-побутової сфери, що вже виділені в українському мовознавстві.

Матеріал четвертого розділу – це систематизація лексико-семантичних параметрів розмовності, на яких ґрунтується кодифікація народнорозмовної лексики, це аналіз тих лексико-тематичних груп із семантичними та словотвірними ознаками розмовності, що відображають сегмент повсякденно-побутової культури у структурі узусу. Світлана Павлівна робить акцент на тому, що з-поміж кодифікаційних праць (у попередньому розділі взято до уваги підручники, посібники, граматики) саме тлумачний словник найповніше відображає лексико-граматичні одиниці з ознаками розмовності в писемній практиці.

Зібравши аргументацію щодо суті понять ‘усність’ та ‘розмовність’, С. П. Бирик на сучасному мовному матеріалі – усних висловленнях у сфері засобів масової інформації та науки – у п’ятому розділі книжки показує взаємодію цих складників, робить узагальнення щодо специфіки функціонального та комунікативного спрямування мови реклами, газетно-журнальної та радіопубліцистики, а також усних спонтанних наукових висловлень, на широкому практичному матеріалі переконливо показує перевагу усності над розмовністю в одних та урівноваження цієї взаємодії в інших типах текстів як репрезентантів усної культури повсякдення.

Підготована монографія ґрунтується на новітніх теоретичних засадах дискурсивного, комунікативно-прагматичного підходу до жанрово-стильових різновидів мови. За багато років після кількох монографічних видань з проблем усної літературної мови, виданих у 60 – 70-х роках ХХ ст., С. П. Бирик актуалізувала увагу до усної мови в практичній щоденній мовній діяльності сучасного соціуму, зокрема в рамках одного з найвпливовіших – публіцистичного, а також у межах актуального для формування теоретичної мовної свідомості – наукового.

Праця С. П. Бирик стане добрим помічником студентам і викладачам у теоретичному осмисленні і практичному викладанні лінгвостилістики, лінгвокультурології, теорії комунікації. Її зміст має широкі перспективи для подальших наукових досліджень усної літературної мови у найрізноманітніших ситуаціях її реалізації.